

СТАЛИЙ СПОСІБ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ, ЯК ФАКТОР ФОРМУВАННЯ «ЕКОНОМІКИ ЗНАНЬ»

В ХХІ ст. людство наблизилося до глобальної трансформації суспільства, результатом якої є створення якісно нової соціально-економічної системи – суспільства знань або інформаційного суспільства, фундаментом якого виступає «економіка знань». Оскільки головним фактором формування і розвитку «економіки знань» є людський капітал, то все більшої актуальності набуває необхідність формування сталого способу життєдіяльності людини. Тобто такого способу життєдіяльності, який забезпечить використання людського капіталу (знань, вмінь та навичок) для задоволення різноманітних потреб людей, не ставлячи при цьому під загрозу стан соціальної, економічної та екологічної системи суспільства. Зупинимось лише на деяких моментах, пов'язаних з формуванням сталого способу життєдіяльності.

Класифікація. Подібно до того, як людський капітал класифікується на індивідуальний, капітал фірми та національний людський капітал, так і «носієм» сталого способу життєдіяльності виступають окремі індивіди, громади та суспільство в цілому.

Фактори впливу. Основні ключові сфери споживання людини, в яких потрібно сконцентрувати зусилля для зміни способу життєдіяльності це: водокористування, енергоспоживання, використання транспорту, споживання харчових продуктів [1, с. 153]. Крім цього виявлено, що на формування сталого способу життєдіяльності впливають такі фактори: етичність та культура населення, освіченість населення, здоров'я населення, соціальний добробут населення, доходи населення, виробничі можливості регіону, зовнішньоекономічні та інвестиційні можливості, підприємницька активність, вплив на екосистеми, участь в екологічних проектах, природоємність продукції.

Оцінка та вимірювання. У роботі [2] запропоновано науково-методичний підхід до оцінки сталого способу життєдіяльності на основі векторної моделі з трьома рівнями агрегування інтегральних, синтетичних і простих показників.

Література

1. Ковальов Б. Л. Науково-теоретичні підходи до аналізу дефініційної основи сталого способу життя / Б. Л. Ковальов // *Механізм регулювання економіки*. – 2010. – № 2. – С. 151-159.
2. Ковальов Б. Л. Науково-методичні підходи до формування сталого способу життя / С. В. Шевцова, Б. Л. Ковальов // *Механізм регулювання економіки*. – 2011. – № 1. – С. 230-234.

Ірина КОВАЛЬЧУК
Тернопільський національний економічний університет

ТЕОРІЇ ЕКОНОМІЧНИХ ЦИКЛІВ В ТРАНСФОРМАЦІЙНІЙ ЕКОНОМІЦІ

Трансформаційна економіка – специфічна економічна система, котра відрізняється від адміністративно-командного та ринкового господарювання цілим рядом параметрів. В загальному плані її особливостями є поєднання певних рис, успадкованих від адміністративно-командної системи господарювання та елементів ринкової економіки. Трансформаційна економіка характеризується досить високим рівнем невизначеності, а саме: економічні процеси протікають в середовищі, яке постійно зазнає різного роду змін, причому такі зміни дуже часто мають діаметрально різну спрямованість. Саме в такому плані можна говорити про перехідний характер даної господарської системи. Ось чому її слід розглядати у двох вимірах, а саме: як процес переходу від адміністративно-командної до ринкової системи господарювання; як економічну систему з відносно сталими структурними характеристиками господарювання та відмінностями в

плані режиму виробничо-комерційної діяльності порівняно з ринковою та адміністративно-командною економікою.

Перехід до ринкових відносин у другій половині ХХ століття в основному відбувався за двома моделями, які базувались на монетаристській теорії Фрідмена та інноваційній теорії українського економіста М. Туган-Барановського.

Першу модель радикального або “прискороного” розвитку впроваджували в життя Міжнародний валютний фонд (МВФ) та Світовий банк у латиноамериканських та постсоціалістичних країнах за єдиною для всіх програмою “шокової терапії”, незважаючи на різні стартові умови та особливості кожної країни.

Теоретичним підґрунтям моделі шокової терапії є ідеологія неолібералізму і ринкового фундаменталізму, за якої держава розглядається як невідворотне джерело корупції, неефективного розподілу ресурсів, довільного перерозподілу багатства і перешкода економічному прогресу. Прихильники шокової терапії стверджували, що “неможливо подолати прірву в два стрибки”, що швидка зміна економічної системи, яка фактично зводилась до “усунення” держави із економіки, дозволить виключити період невизначеності, коли старі правила вже не діють, а нові ще не запрацювали.

Ця стратегія ринкової трансформації ґрунтувалася на таких засадах: негайна лібералізація цін; лібералізація зовнішньої та внутрішньої торгівлі; уніфікація валютного курсу, що підтримує конкурентоспроможність економіки; жорстка монетарна та фінансова політика; делегування економіки; закріплення прав власності та приватизації; податкова реформа в напрямі розширення податкової бази; соціальний захист населення; різке скорочення соціальних витрат; швидке усунення бар’єрів на шляху транскордонного переміщення товарів і капіталів.

Прихильники неоліберальної стратегії стверджували, що її реалізація, після короткого перехідного періоду забезпечить формування ефективної, технологічно прогресивної і успішної ринкової системи.

Друга модель передбачає здійснення поступової еволюційної трансформації суспільства і базується на інноваціях та інвестиціях у пріоритетні галузі. Градуалістський підхід ґрунтується на теорії неoinституціоналізму, представники якого стверджують, що для ефективного функціонування ринку важливими є “клімат моралі і взаємної довіри”, дотримання правових норм, тобто сукупність інститутів серед яких неабияка роль належить державі. Тому градуалісти виступали проти руйнації існуючих інститутів і правил економічного регулювання до тих пір, доки не будуть створені нові інститути та розроблені нові правила. Вони попереджали, що інакше інституційний вакуум може призвести до катастрофічного спаду виробництва.

Градуалістська модель поступової ринкової трансформації була реалізована в Китаї і містила наступні елементи: поступову лібералізацію цін (через 13 років після початку реформ більш як чверть роздрібних цін встановлювала або контролювала держава); довготривале відтермінування приватизації державних підприємств (масштабна приватизація в Китаї почалась лише через 18 років після початку реформ); збереження на деякий час системи державного управління великими державними підприємствами; збільшення державних витрат, особливо державних інвестицій, як в державні підприємства, так і в інфраструктуру; проведення експансіоністської грошової політики; збереження в державній власності банківської системи; державний контроль над зовнішньою торгівлею і рухом капіталу [2, с. 56-57].

Таким чином, в трансформаційній економіці роль держави не лише не зменшується, а має бути значно активнішою, ніж в усталеній економічній системі. Головними її завданнями є: розробка “правил гри” та реалізація загальнонаціональних інтересів, на противагу вузькокорпоративним; визначення стратегічних пріоритетів розвитку з огляду на необхідність переходу до інвестиційно-інноваційної моделі розвитку; формування економічних механізмів мотивації господарюючих суб’єктів до перерозподілу ресурсів у визначені сектори економіки; розробка і реалізація довгострокової стратегії формування та використання людського капіталу, що потребує відповідних змін у структурі бюджетних витрат.

Отже, суто економічна складова трансформації розглядається передовсім, з точки зору послідовності певних змін (зовнішня та внутрішня лібералізація, приватизація, стабілізація,

створення необхідної інфраструктури, тощо) та темпів реформування “шокова терапія” чи градуалізм.

Література

1. Гончаров Ю.В. Світ. Європа. Україна: Трансформація економіки та інтеграція / Ю.В. Гончаров, Ю.О. Петін, О.М. Сальник. – К.: Знання України, 2007. – 504 с.
2. Котц Девид М. Государство и экономическая трансформация: российский и китайский опыт перехода к рынку // Вестник Санкт-Петербургского университета. – Серия: Экономика. – 2005. – Вып. 2. – С. 48-64.
3. Попов В. Шокотерапия против градуализма: 15 лет спустя // Вопросы экономики. – 2007. – № 5. – С. 81-99.

Жанна КРИСЬКО

Тернопільський національний економічний університет

СУТНІСТЬ ВЕРТИКАЛЬНО ІНТЕГРОВАНІХ ПІДПРИЄМСТВ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ

У сьогоденних умовах господарювання, коли виробництво більшості товарів характеризується наявністю складної системи виробничих зв'язків, вертикальна інтеграція підприємств розглядається як одна з важливих тенденцій розвитку багатьох сфер діяльності, що передбачає впорядкування і координування складових галузевого (технологічного) ланцюга і забезпечує отримання взаємної вигоди сторонами-учасниками. Мотивацією створення таких підприємств є високий рівень ризику самостійного існування на ринку та прагнення отримати вищий рівень ринкового впливу.

Активізація процесів інтеграції підприємств і створення інтегрованих структур зумовлює підвищення інтересу наукових кіл до цієї проблематики.

Поняття «вертикально інтегроване підприємство» є сучасним поняттям менеджменту, яке є офіційно визнаним і використовується на рівні підприємства в практичній діяльності й передбачено нормативними документами, зокрема, Наказом Державної служби статистики України «Про затвердження Методики розрахунку основного виду економічної діяльності підприємства». Згідно даного наказу при визначенні основних видів діяльності і поданні статистичної звітності – форма № 1-підприємство (річна), підприємства мають право виокремлювати вертикальну інтеграцію, при цьому вертикальна інтеграція трактується як спосіб здійснення діяльності в межах одного підприємства, коли виробництво здійснюється послідовно, а продукція, що вироблена на одній стадії виробництва, є чинником виробництва на наступній стадії в межах одного підприємства [1].

Проведений аналіз основних видів діяльності 14 найбільш вагомих підприємств Тернопільської області, які у 2011 р. охоплювали 92 % будівельного ринку регіону виявив специфіку їх діяльності: підприємства будівельної галузі повністю забезпечують і контролюють силами власних підрозділів увесь виробничий ланцюг, тобто будівельні підприємства надають послуги генерального підряду, проводять будівельно-монтажні роботи, надають автотранспортні послуги, житлово-експлуатаційне обслуговування, здійснюють проектні роботи, мають потужності з виробництва будівельних матеріалів – товарного бетону та металоконструкцій, світловідбиваючих алюмінієвих і ПВХ-конструкцій, надають повний комплекс послуг зі створення вентиляційних систем і систем кондиціонування. Отже, простежується об'єднання в єдиний технологічний процес усіх або основних ланок будівництва – від виробництва будівельних матеріалів до проведення завершальних оздоблювальних робіт, тобто повного циклу будівельних робіт.